

տրոսն ալ ետենէն գնաց : Ինչ ատեն վառած ջահերու լուսով, որոնք այն նեղ խցին մէջ պայծառ լոյս մը կը ծաւալէին, այն առաջին անգամ տեսաւ խեղճ գեղացին ալ այն մեծամեծ պատկերներն որոնք պատերն ու միջնորմները ծածկէր էին : Եւ ծաւալմամբ անհարթ կերպով քաշած ուրուագիծներ էին . բայց նկարին մէջ այնպիսի ազատութիւն մը, և դրից մէջ այնպիսի վեհ և ուժով կերպ մը կար, որ յայտնի կ'իմացուէր վարպետ ձեռաց գործ ըլլալը : Գորտինոյի կոմսը զարմացման ձայն մը հանելով, այդ հրաշալի նկարներուն դիմաց կանկ առած կեցաւ . որովհետեւ լաւ պատկեր ճանչցող էր, և իր անբաւ հարստութեանցը մէկ մասը պատկերներու հաւաքում մը կազմելու ծախք էր, որ Խտալիոյ ամէնէն ճոխ հաւաքմունքներէն մէկը կը սեպուէր :

— Պետրոս, ըսաւ կոմսը գեղացիին, որ քովը կեցեր զարմացած պատերուն վրայի ուրուագիծ նկարները կը դիտէր, որչափ ատենէ 'ի վեր է որ այս գանձիս տէր ես :

— Իտակը ես ալ չեմ գիտեր, պարոն . վասն զի ես ալ հրամանքիդ պէս առաջին անգամն է որ այդ նկարները կը տեսնամ :

Գորտինոյի կոմսը նորէն ուշադրութեամբ մը այն հրաշալի ուրուագիծներուն նայելով պոռաց .

— Ինտարակոյս Խտալիոյ մէջ ասանկ պատկեր նկարող մէկ պատկերահաս մը կայ միայն, որ է Սալվադոր Ռոզան :

— Ինքն ալ ասանկ կը կոչուէր, ըսաւ գեղացին քթին տակէն :

— Ի՞նչ ըսիր :

Պետրոս չորս դին նայեցաւ, և տեսնալով որ հոն մինակ Պետրին ու Գորտինոյի կոմսը միայն կային, պատմեց անոնց բոլոր անցածը, ինչպէս ինքն սակից մը քովն ընդունիլը, և ան խցին մէջ փախստականին երկար ժամանակ բնակիլը . և երբոր լմնցուց .

— Ի՞նչ տարակոյս չկայ, ըսաւ կոմսը, այս նկարներն մեծին Սալվադորին են : Պետրոս, ես պարտքերդ կը վճարեմ,

տունդ ալ կը գնեմ : Բայց դուն շուտով ելիր գնա ասկէ . վասն զի եթէ իմանան որ դուն տունդ փախստական մը ընդուներ ես, գլխուդ մեծ փորձանք մը կը բերեն :

Ի՞նչ իրիկունը Պետրոս շատ մը ստակի տէր եղած, առաւ կնիկն ու պզտիկ աուրան և ուրախութեամբ դէպ 'ի իւրան տանող մեծ ճամբան բռնած սկսաւ առաջ երթալ :

ՍՈՒՎԷՍԴԻՐ

Սալվադոր Ռոզա :

Սալվադոր Ռոզա, անուանի պատկերահաս և միանգամայն փորագրող, բանաստեղծ և երաժիշտը ծնաւ 1615^{ին} Իենեյլա գեղը, Եւրոպի մօտիկ և մեռաւ 1673^{ին} : Հայրը որ հասարակ արդաշափ մըն էր, առաւ զինքը Սոմասկեան ըսուած կրօնաւոր հարց քով դրաւ որպէս զի փաստաբանութիւն սորվի : Բայց ինքը կարգէ դուրս բերում մը զգալով նկարչութեան, իր Ֆրագանձանոյ անունով քրոջը երկանք քով աշակերտեցաւ : Տասներեօթ տարուան որք և երեսի վրայ մնալով ապրուստը ճարելու համար՝ փոքրագիր ծովային, գիւղական և պատերազմական պատկերներ կը նկարէր և ոչինչ գնով փողոցներուն վրայ կը ծախէր : Ըմանք իր Աֆար յառապարհ և անոր նման ուրիշ նկարուցը կենդանութեան վրայ հիացած՝ զինքը մեծապէս քաջալերելով խրախուսեցին, որով ինքն ալ վերջապէս գնաց Իտալերայի նկարչութեան վարժոցը մտաւ : 1635^{ին} Հռոմ գնաց, ու հոն ծանր հիւանդացաւ . վերջը դարձաւ նորէն Եւրոպի եկաւ : Հոն քանի մը տարի կենալէն ետեւ ուրիշ առթիւ մը անկից մեկնեցաւ : Սալվադոր Ռոզան քաջ չի կարգինալը զինքը Հռոմ կանչեց, և իր հետը Սիդերպոյ տարաւ : Հոն Սալվադոր Ռոզա նկարեց իր գլուխ գործոցը, Սիբիլի Թալմայի Փրէնէն կողմ հապերը խոնկեց . հոն Ինտոն Եւրոպի

երգիծաբան բանաստեղծին հետ ընկերանալով, իր տաղաչափութեան աշխոյժը վառեց : Բայց ինչուան ան միջոցին դեռ համբաւը չէր ելած . ուստի ուզելով անուն հանել, 1639 տարւոյն բարեկենդանին հռովմ եկաւ և ինքզինքը զուարճութեանց ու ծպտելով պըտրտելու տուաւ . քանի մը երգիծաբան խաղեր ալ շարագրեց և առանձին ընկերութեան մը թատրոնին մէջ ձեւացուց, և աս մասիս մէջ իր հանճարաբանութեամբը աւելի համբաւ ստացաւ քան թէ վըճինովը, որով ասոր վրայ իր երկասիրութիւնքն ալ աւելի յարգ ունեցան : 1646^{ին} վերջերը նորէն դէպ 'ի 'Վաբուի ճամբորդութիւն մը ըրաւ . 1647^{ին} Սազանիէի ապստամբութեանը նպաստեց, և երբոր Սպանիացիք յաղթեցին՝ թողուց հռովմ փախաւ : Բայց քանի մը տարի անցնելէն ետեւ իր երգիծաբանութիւններէն գրգռուած թշնամիները՝ զինքը ստիպեցին որ ժլորենտիա երթայ, ուր Սետիչեան (Յովհաննէս Վարդուս կարդինալը իրեն լաւ ընդունելութիւն ըրաւ . հոն խել մը ատեն կենալէն ետեւ, յետին անգամ մըն ալ հռովմ գնաց իր կենաց վերջին տարիները : Սալվադոր Սուզայի նկարներն ոչ այնչափ յարգ ու աւանուն ունին իրենց բարեյարմար վայելչութեանն և ճշդութեանը համար, որչափ գոյներուն կենդանութեանն և առողջութեանը համար, ինչպէս նաեւ առարկայից ճարտար դասաւորութեանը, ձեռքի եզական ազատութեանն, և խելքէ դուրս ոգելից կենդանութեան կողմանէ նշանաւոր եղած են . կարգէ դուրս արագութեամբ կը նկարէր, և գերազանցեց պատերազմներ, աւազակաց տեսարաններ, ամայի և խոպան տեղեր նկարելու մէջ : Իր նկարուց մէջ նշանաւորներն են . Բաղդին կուրորէն բարիք բաշխելը, Յովնանու առ Վինուէացիս քարոզութիւնը, Լընդորի վհկին Սամուէլի ստուերը կանչելը, Տուբիայի վիշապ ձուկն որսալը (երկու վերջինները ի ռւմբ են), Պիւթագորայ ստուերին իր աշակերտաց երևնալը, և

Վատիլինեայ ստուերին իր դաւակիցներէն երգում խնդրելը : Սալվադոր իր պատկերներէն շատը ժանտաջրով փորագրած է : Իսկ երգիծաբանութեանցը մէջ նշանաւորներն են, Բաբելոն, Երաժշտութիւն, Բանաստեղծութիւն, Կարչութիւն, Պատերազմ և Կախանձ, որոնց մէջ անմշակ ոճոյն հետ նախատիպ անհարթութիւն մը կը տեսնուի, որ իր նկարուց ոգին կը յիշեցնէ . ունի նաեւ քանի մը երաժշտական երգեր ու արտագրութիւններ ալ :

Մեխիգոյ :

Բազմավիպիս նախընթաց թուոյն մէջ Սիացեալ նահանգաց ընդհանուր հանգամանացը վրայ խօսած ըլլալով, կը մնայ հիմա Սմերիկայի ուրիշ քանի մը տէրութեանց վրայ ալ խօսքերնիս դարձնել, որոնք Սիացեալ նահանգներէն ետքը նշանաւոր են թէ իրենց ընդարձակութեամբը և թէ իրենց բնակչաց թուոյն բազմութեամբը :

Ուստի նախ և առաջ Սեխիգոյի վրայ գալով՝ կը տեսնենք որ թէպէտ երկրին ընդհանուր տարածութիւնն է 200,000 քառակուսի փարսախ, սակայն համեմատութեամբ բնակիչը սակաւութիւն է, վասն զի եթէ Եւրոպայի հետ բաղդատելու ըլլանք Սեխիգոյ պէտք էր որ իր այնչափ ընդարձակ տարածութեան մէջ գոնէ 100 կամ 150 միլիոն բնակիչ ունենար, որ է ըսել Եւրոպայի բնակչաց թուոյն կէսը, մինչդեռ հիմայ հազիւ 8,000,000^ի կը հասնի . ուր Վաղդիա որ 26,720 քառակուսի փարս . է, 36,205,792 բնակիչ ունի :

Իսկ ընդհանուր Սեխիգոյի երկրին հանգամանացը վրայ խօսելով շատ այնչափ բարեբեր չէ, պատճառաւ որ ճահիճներ և անբեր ու աւազուտ տեղեր շատ կան : Վասնապէս բազմութիւնը ճեր ունի, որոնց զխաւորն է Չաբալա ըսուածը, որ 158 քառակուսի փարսախ է : Սայրաքաղաքին մօտերը շատ մը